

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta
HE 125/2024 vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) kiittää sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi kansaneläkelain, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi.

Esitysluonnoksen keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaan kansaneläkkeen, takuueläkkeen, sairauspäivärahan sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaetuuksien alaikäraja nostettaisiin 16 vuodesta 18 vuoteen. Lisäksi työttömyysetuuksien maksamiseen pääsääntöisesti soveltuvan 18 vuoden alaikärajan osalta säädettyjä poikkeuksia, jotka eräissä tapauksissa sallivat työttömyysetuuden maksamisen alle 18-vuotiaalle, ehdotetaan rajattavaksi nykyiseen nähden. Vammaisuuksista annetun lain mukaisia etuuksia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vammaistukea maksettaisiin jatkossa alle 18-vuotiaalle lapsen vammaistukena sekä 18 vuotta täyttäneelle aikuisen vammaistukena. Eläkettä saavan hoitotuen alaikäraja nostettaisiin vastaavasti 18 vuoteen. Vammaisuuksien saajat siirtyisivät näin ollen jatkossa aikuisille tarkoitettujen etuuksien piiriin 18 vuoden iässä nykyisen 16 vuoden iän sijasta.

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto

Lastensuojelun Keskusliitto arvioi esitysluonnosta lapsen oikeuksien toteutumisen ja YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta. Keskeisiä näkökulmia ovat erityisesti syrjäntäkielto (2 artikla), lapsen edun ensisijainen harkinta lainsäädäntöä laadittaessa (3 artikla) ja vammaisen lapsen erityistarpeiden tunnustaminen (23 artikla 3. kohta).

Lastensuojelun Keskusliitto ei kannata esitettyjä muutoksia, sillä ne heikentävät erityisen haavoittuvassa asemassa olevien nuorten asemaa. Muutoksilla katsotaan olevan kielteisiä vaikutuksia erityisesti erityistarpeisten nuorten toimeentuloon, opiskelumahdollisuuksiin, työllistymiseen ja itsenäistymiseen. Nämä riskit on myös hallituksen esityksessä tunnistettu.

YK:n Lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2023 antanut Suomen valtiolle suosituksen¹, että valtion tulee vahvistaa vammaisten lasten sosiaalisen osallistamisen ja yksilöllisen kehityksen tukemista, ja lisäksi tehostaa edelleen politiikkaansa, jolla pyritään varmistamaan riittävä elintaso kaikille lapsille, muun muassa parantamalla vammaisten lasten tilannetta ja lisäämällä heille maksettavia sosiaaliturvaetuuksia. Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan kuntoutusrahaa koskevan muutoksen osalta, ettei riskiä siitä, että näiden nuorten mahdollisuudet suoriutua koulutuksesta, kuntoutua ja osallistua yhteiskuntaan heikkenevät voida sulkea pois. Nyt tehtävä muutos heikentää vammaisten lasten asemaa, eikä suinkaan paranna sitä kuten komitea on suositellut.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus edellyttää sopimusvaltioiden tunnustavan vammaisen lapsen erityistarpeet ja sopimusvaltioiden tarjoama apu on suunniteltava varmistamaan vammaisen lapsen mahdollisuus muun muassa ammattikoulutukseen siten, että lapsi sopeutuu mahdollisimman hyvin häntä ympäröivään yhteiskuntaan ja että hän saavuttaa mahdollisimman korkean yksilökohtaisen kehitystason, sivistyksellinen ja henkinen mukaan luettuina (23 artikla 3. kohta). Kuten esityksessäkin todetaan, ei erityisen tuen opiskelupaikkoja usein ole saatavilla erityistarpeisen nuoren kotiseudulla, jolloin opiskelut vaativat muuttamista toiselle paikkakunnalle kouluviikkojen ajaksi. Majoittuminen opiskelupaikkakunnalla aiheuttaa merkittäviä lisäkustannuksia, joiden kattamiseksi nuoren kuntoutusraha on tarpeellinen. Kuntoutusrahaetuksien poistaminen alle 18-vuotiailta heikentäisi merkittävästi perheiden edellytyksiä vastata näistä lisäkustannuksista ja vaarantaisi opiskelujen mahdollistumisen.

Sellaisissakin tapauksissa, joissa erityistarpeinen nuori voisi asua kotonaan opintojen ajan, kuntoutusraha on tärkeä täydentävä tulonlähde erityisesti 17-vuotta täyttäneille nuorille, joista perhe ei enää saa lapsilisää. Ansiotulojen saaminen muun muassa kesätöillä tai työskentelemällä opintojen ohessa on yleensä vammaisille ja pitkäaikaissairaille nuorille mahdotonta. Lisäksi opintolainan nostaminen ei yleensä ole heille kannattava vaihtoehto, sillä sen takaisinmaksu olisi haastavaa tai jopa mahdotonta työllisyshaasteiden vuoksi. Kuntoutusrahan alaikärajan nosto todennäköisesti lisäisi erityistarpeisten nuorten toisen asteen opinnoista luopumista, joka lisäisi nuorten syrjäytymisriskiä ja heikentäisi heidän osallisuuttaan ja jatkokouluttautumismahdollisuuksiaan.

Keskusliitto pitää erikoisena, että kyseistä muutosta perustellaan tasapäistämällä kaikki alaikäiset vammaiset lapset ja todetaan kyseisen muutoksen lisäävän alaikäisten lasten keskinäistä yhdenvertaisuutta, vaikka samanaikaisesti tunnustetaan muutoksen heikentävän tosiasiallista yhdenvertaisuutta 16–17-vuotiaiden nuorten osalta. Esityksessä todetaan kuntoutusrahan tutkitusti edistäneen nuorten toimintamahdollisuuksia ja saaneen nuoria korottamaan tavoitetasojaan, joten 16–17-vuotiaiden nuorten positiiviselle erityiskohtelulle on perusteet. Keskusliitto ei pidä hyväksyttävänä sitä, että jo valmiiksi haavoittuvaisessa asemassa olevien nuorten tosiasiallista yhdenvertaisuutta suhteessa muihin samanikäisiin nuoriin heikennetään säästöjä tavoitellessa.

Elatusvastuun korostuminen esitettyjen muutosten myötä on erityisen ongelmallista erityislapsiperheissä, joissa usein ainakin toinen vanhemmista jää lapsen huolenpidon vuoksi työelämän ulkopuolelle, jolloin

¹ [CRC/C/FIN/CO/5-6 \(um.fi\)](https://www.unhcr.org/refugees/crc/c/fin/co/5-6) Kohdat 30. d ja 35. b

perheen taloudellinen tilanne on usein haastava. Pienituloisissa perheissä nuorten saamat etuudet voivat olla merkittävässä roolissa perheen toimeentulon kannalta. Esitetyt huomattavat leikkaukset nuorten etuuksiin lisäävät luultavasti perheiden toimeentulotuen tarvetta.

Esitetyillä muutoksilla tavoitellaan pääasiallisesti säästöjä. Esitetyt leikkaukset kohdistuvat kuitenkin yhteiskunnassa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleviin vammaisiin ja pitkäaikaissairaisiin nuoriin ja näin heikentävät heidän oikeuksiensa täysimääräistä toteutumista. Tulee myös huomioida, että samaan ihmisryhmään on jo kohdistettu merkittäviä leikkauksia kuntoutusrahan vähimmäismäärän alentamisella ja yleisemmin sosiaali- ja terveyspalveluihin kohdistuvien leikkausten muodossa. Lisäksi on todennäköistä, että esitetyt muutokset johtaisivat toimeentulotuen tarpeen kasvuun, jolloin tavoiteltuja säästöjä ei saavutettaisi.

Keskusliitto vaatii, että lainsäädäntöä laadittaessa harkitaan ensisijaisesti lapsen etu, kuten Suomessa lakina voimassa oleva YK:n Lapsen oikeuksien sopimus edellyttää.

Lastensuojelun Keskusliiton aiempi lausunto aiheesta löytyy keskusliiton verkkosivuilta: [20240806-LSKL-lausunto-kansanelakelain-ja-kuntoutusetuuksien-muuttamisesta.pdf](#)